

SEMINAR 5

Mellem selvbestemmelse og omsorgspligt - etiske dilemmaer i demensplejen

Kasper Mosekjær, ph.d., studerende i praktisk filosofi, RUC

Et grundlæggende dilemma i det daglige arbejde i plejesektoren er det enkelte menneskes selvbestemmelsesret sat overfor pligten til at undgå omsorgssvigt. Der er mange eksempler på, at beboere, der ikke kan klare sig selv, forlader et plejecenter. For at forhindre dette, er der eksempler på, at sorte måtter lægges foran udgangsdøre, udgangsdøre camoufleres, busstoppested etableres på gangen med mere. På den måde bruges der ikke tvang for at holde beboeren tilbage. Men er det ikke snyderi? Er det ikke at tvinge uden at tvinge? Er det ikke et indgreb i selvbestemmelsesretten, da beboeren ikke har mulighed for at foretage et valg? Og er det etisk i orden?

Det frie informerede valg

Beboeren bliver snydt for det frie informerede valg. Ved det frie informerede valg er man informeret om valgmuligheder og om konsekvenserne ved valgene – det vil sige, at der ikke er en ydre tvang.

Alle har ret til selvbestemmelse (autonomi) – til at vælge frit, hvordan vi vil leve, at styre vores liv i den retning vi ønsker, at stå til ansvar for vores handlinger. For at kunne gøre det, kræver det frie informerede valg. Man kan stille det spørgsmål, om det er lettere eller mere tilladeligt at være moralsk berettiget til at handle mod non-autonomes vilje (eks. de demente borgere)? At bryde deres selvbestemmelse?

Paternalisme

Et udtryk for den konsekventalistiske tanke er paternalisme. Den defineres som, når en person/institution griber ind i en anden persons selvbestemmel-

Konsekventialisme og deontologi

Indenfor filosofien beskæftiger man sig med forskellige etiske retninger bl.a. konsekventialisme og deontologi. Indenfor konsekventialismen (konsekvensetik) mener man, at den rigtige handling (eller den rigtige praksis) er den, der frembringer de mest værdifulde resultater. Målet helliger midlet. Indenfor deontologien (pligtetik) mener man, at valg bør baseres på regler eller moralske principper, og at "det rigtige valg" vejer tungere end resultaterne. Mennesket skal behandles som et mål i sig selv. Men hvad med værdigheden?

se. Det gøres uden personens samtykke og fordi, man mener, at indgrebet forbedrer personens velfærd. Den grundlæggende tanke i det er, at mennesker ikke altid ved, hvad der er bedst for dem selv. Problemet er, hvem der så skal bestemme, hvad der er rationelle mål, og vi mister muligheden for at forfølge vores egen idé om "det gode liv". Et muligt svar kan være, at vi bevarer individets langsigtede autonomi ved at krænke den kortsigtede.

I de tilfælde, hvor individet mister evnen til at træffe rationelle beslutninger, må en anden træffe dem for vedkommende. For tidligere kompetente vil der være mulighed for at følge deres tidligere ønsker, eller man kan forsøge at genskabe de selvstændige beslutninger, individet ville have lavet, hvis vedkommende havde været i stand til det. Alternativt kan en substitut forsøge at træffe de valg, der er bedst for den tidligere kompetente. Der kan dog være nogle problemer ved substitut-løsningen. Kan man være sikker på, at tidligere tiders ønsker for fremtiden er afgivet på et tidspunkt, hvor man var fuld kompetent? Endvidere ændrer alle mål og ønsker, når livet ændrer sig.

Dette er nogle af de etiske værdier, der er i spil, når man står mellem selvbestemmelse og omsorgspligt.

